

ΣΚΛΗΡΟ ΚΑΡΥΔΙ

Ελένη Σβορώνου

ΣΚΛΗΡΟ
ΚΑΡΥΔΙ

εικονογράφηση
Ευαγγελία Γουτιάνου

Copyright © 2015 Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNHCR)

ΚΕΙΜΕΝΟ: Ελένη Σβορώνου

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ: Ευαγγελία Γουτιάνου

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Κατερίνα Λογοθέτη

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ: Εκδόσεις ΚΑΛΕΙΔΟΣΚΟΠΙΟ

Το παρόν έργο προστατεύεται κατά τις διατάξεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993), όπως αυτή έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα, καθώς και από τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως, χωρίς γραπτή άδεια του εκδότη, ή με οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή μέρους ή όλου του έργου.

Εκδόσεις ΚΑΛΕΙΔΟΣΚΟΠΙΟ

Ομήρου 50 ■ 106 72 Αθήνα ■ Τηλ./Fax: 210 36 32 788

www.kaleidoscope.gr ■ e-mail: info@kaleidoscope.gr

ISBN 978-960-471-087-4

ΚΑΛΕΙΔΟΣΚΟΠΙΟ

ΕΛΛΑΔΑ

ΑΦΓΑΝΙΣΤΑΝ

Παίζεις μπάλα;

Η ιστορία αυτή βασίζεται σε ένα πραγματικό γεγονός που συνέβη πριν από λίγα χρόνια σε δημοτικό σχολείο στο κέντρο της Αθήνας. Η κυρία Περσεφόνη είναι φίλη μου. Αλλά δεν έχει σημασία να ξεχωρίσουμε εδώ τα πραγματικά στοιχεία από τα επινοημένα. Γιατί όλοι κρύβουμε μέσα μας μια Αϊσέ. Ένα παιδί που το κορόιδεψαν, που το αδίκησαν, που γέλασαν σε βάρος του – χωρίς να φταίει. Μόνο και μόνο επειδή κάτι πάνω του το έκανε να ξεχωρίζει. «Ξένος» μπορεί να γίνει οποιοσδήποτε οποτεδήποτε, μικρός ή μεγάλος. Εκείνος όμως ή εκείνη που αναγκάστηκε ν' αφήσει την πατρίδα για να γλιτώσει από τον πόλεμο ή από άλλες δυσκολίες και αδιέξοδα, έχει όνομα, λέγεται «πρόσφυγας». Δεν το θέλησε να είναι ξένος σε ξένο τόπο. Κι αν έχει τη δύναμη να είναι «σκληρό καρύδι», όπως η Αϊσέ της ιστορίας μας, καταφέρνει συνήθως να τα βγάζει πέρα. Όμως, ακόμα και τα σκληρά καρύδια έχουν μέσα τους μαλακή ψίχα. Ή αλλιώς, έχουν ένα δάκρυ που το συγκρατούν με αξιοπρέπεια. Εμείς –συμμαθητές, δάσκαλοι, γείτονες και συμπολίτες– μπορούμε να το κάνουμε να κυλήσει και από δάκρυ να γίνει ποτάμι ή γέλιο. Αρκεί να το θελήσουμε και να το πιστέψουμε.

Ελένη Σβορώνου

Καλά, ξανά θα τα λέμε; Σας τα έχω πει εκατό φορές! Κάθε φορά που με ρωτάτε. Αλλά δε μου δίνετε σημασία. Πάμε πάλι!

Με λένε Αϊσέ και είμαι Παναθηναϊκάρα. Ο Αλοντίν, ο αδερφός μου, είναι Βάζελος. Όχι, κάτσε. Τα μπέρδεψα. Εγώ είμαι Βάζελος κι εκείνος Γάβρος.

Τέλος πάντων... Που λέτε, όταν μεγαλώσω, θέλω να γίνω γυμνάστρια. Σαν την κυρία Περσεφόνη. Και να φανταστείτε ότι στην αρχή νόμιζα πως ήταν κακιά. Ακούστε λοιπόν τι έγινε τότε.

Βγαίνουμε για μάθημα στην αυλή κι εκείνη μας λέει να μπούμε σε κύκλο. Ξαφνικά με κοιτάει. Κοιτάει τα παπούτσια μου, δηλαδή. Γυρίζουν τότε όλα τα παιδιά και καρφώνονται στα πόδια μου. Ακούστηκε κι ένα πνιχτό γελάκι. Ένα χέρι απλώθηκε κι έδειξε βέλος τα παπούτσια μου. Κόλλησαν και οι άλλοι. Ξέσπασαν σ' ένα δυνατό γέλιο. Κι εγώ σ' ένα πνιχτό κλάμα.

Και δεν είμαι κανένα κλαψιάρικο εγώ! Ο Αλοντίν είναι λίγο χέστης. Γιατί στραβομουτσουνιάζετε; Από τα Εκτάκια το έμαθα. Ξέρω κι άλλα τέτοια: μαλάκας, σκατά... Καλά, καλά, δε συνεχίζω.

Λοιπόν, τα παπούτσια εκείνα ήταν τα καλά μου. Τα πέδιλα που μου 'χε πάρει δώρο η γιαγιά μου, προτού φύγουμε. Στα γενέθλιά μου.

Το πρώτο πράγμα που έβαλα στον μπόγο μου ήταν αυτά. Αφόρετα. Είναι πάρα πολύ ωραία, άσπρα με λουράκια και μια μικρή μαργαρίτα. Η αγκράφα γυαλίζει.

Έχω κρατήσει και το κουτί τους. Το πήρα μαζί για να τα φυλάω μέσα και να είναι, ξέρετε, σα ν' ανοίγω το δώρο μου από την αρχή.

Έβαλα μέσα και φωτογραφίες της γιαγιάς. Και το φυλαχτό που μου 'χε χαρίσει. Έτσι έφτιαξα ένα σούπερ δώρο για μένα, που το ανοίγω κάθε φορά που μου λείπει η γιαγιά και θέλω να της μιλήσω.

Καταλαβαίνετε τώρα τι σας λέω; Εκείνη τη φορά στην αυλή, όταν τα παιδιά άρχισαν να χαχανίζουν, ήταν σα να την κορόιδευαν τη γιαγιά μου.

Γιατί εγώ δεν είμαι κανένα κλαψιάρικο! Έκλεισα τα εννέα εδώ και έξι μήνες, άρα τώρα είμαι εννιάμισι! Αλλά όλοι λένε ότι είμαι πολύ ώριμη και έξυπνη για την ηλικία μου. Κι είναι αλήθεια αυτό γιατί ο Αλοντίν –ας πούμε– που είναι έντεκα, ακόμα δεν έχει μάθει πολλαπλασιασμό. Που λέτε, ενώ δεν είμαι κλαψιάρα, εκείνη τη στιγμή που όλοι γέλασαν με τα πέδιλά μου, εμένα μ' έπνιξαν τα δάκρυα!

Μέσα απ' τη θολούρα και το κακό, πήρε το μάτι μου τον Αλοντίν. Είχε κολλήσει τη μούρη του στο τζάμι της τάξης του και χάζευε έξω. Ξαφνικά με είδε. Ελατήριο έγινε, τεντώθηκε, έτοιμος να σηκωθεί να έρθει. Τον σταμάτησα από μακριά. Του έκανα σήμα: «Όλα ΟΚ, σκουπιδάκι στο μάτι». Έστω κι από μακριά, όμως, ο Αλοντίν με είχε βοηθήσει. Δε λέω, αυτό το παιδί μπορεί να 'ναι και σπαθί.

Τότε η κυρία Περσεφόνη χτύπησε το κουδουνάκι της και μας είπε ν' αρχίσουμε να τρέχουμε στην αυλή. Εγώ ρούφηξα τις μύξες μου κι άρχισα να τρέχω κι έτσι ξεχάστηκα. Τα τακουνάκια μου όμως έκαναν «κλακ κλακ» στο τσιμέντο κι έτσι πάλι ήθελα ν' ανοίξει η γη να με καταπιεί.

Κι ήθελα να τρέξω στην αγκαλιά της γιαγιάς μου και να της ζητήσω συγγνώμη. Και να της πω πόσο πολύ την αγαπώ! Πόσο μου λείπει!

Αλήθεια, εσείς έχετε γιαγιά; Δύο κιόλας; Τυχεράκια! Εσείς καμία; Κρίμα! Εμένα η άλλη μου γιαγιά πέθανε πολύ νέα. Όταν ο μπαμπάς ήταν μωρό ακόμα. Ούτε εκείνος τη θυμάται καλά καλά. Εντάξει, θα μιλάω πιο αργά.

Εκείνο το βράδυ, που λέτε, προσευχήθηκα στο Θεό να χαρίσει και σε μένα ένα ζευγάρι αθλητικά. Η γιαγιά μου λέει ότι αν προσευχηθείς σοβαρά, αν κρατάς τη νηστεία στο Ραμαζάνι και δεν κάνεις ζαβολιές, κι αν δε σκέφτεσαι άλλ' αντ' άλλων όταν κάνεις την προσευχή σου, τότε ο Θεός μπορεί και να σ' ακούσει. Το πιο δύσκολο απ' όλα είναι να μη σκέφτεσαι άλλ' αντ' άλλων στην προσευχή.

Όταν κάνω προσευχή, εμένα μου 'ρχονται άσχετα πράγματα στο μυαλό, όπως:
τα χέρια του φορτηγατζή που γύριζαν πάνω στο τεράστιο τιμόνι
το πέρα δώθε τόσες μέρες στην καρότσα, σα να μας είχαν βάλει σε μίξερ
το γέλιο της γιαγιάς
ο εμετός που έκανα πάνω στον διπλανό κύριο και η κατσάδα που έφαγα μετά απ' τη μαμά, λες κι άμα σου 'ρθει εμετός, μπορείς να τον κρατήσεις
η αηδία που μου 'ρθε όταν δοκίμασα εδώ μιαν άσπρη σάλτσα που τη λένε τζατζίκι
το βραχιόλι της κυρίας Περσεφόνης
το χαμόγελό της
το μπλουζάκι της, που της πάει πολύ
τα μπαμ μπουμ από τις βόμβες
η σούπερ γομολάστιχα της Μαρίας, σε σχήμα φράουλας
ο καπνός και οι φωνές στους δρόμους της Καμπούλ
η τσάντα της Άννας που έχει τη Μπάρμπι πάνω
τα μάτια του Γιουνούς, που έμενε δυο σπίτια παρακάτω
το ένα του μάτι είχε μια μαύρη βουλίτσα στο ασπράδι κι όλοι στη γειτονιά τον κορόιδευαν, αλλά όταν ο μπαμπάς του σκοτώθηκε, έβγαλαν όλοι το σκασμό

το κλάμα και τα μοιρολόγια, γιατί πάντα κάποιος
έκλαιγε ή μοιρολογούσε κάποιον νεκρό μέσα στη
νύχτα – μπορεί να έκλαιγαν και το πρωί, αλλά εγώ
το βράδυ τούς άκουγα
η Ζαχράν, η κούκλα μου, που ανοιγοκλείνει τα μάτια της.

Εντάξει. Δεν τα ζητάω όλα μαζί χύμα απ' το Θεό! Μετά
τα προκαταρκτικά, «Αλαχού Ακμπάρ», «Σουμπάνα Ραμπί-
γιαλ αντίμ» κτλ., Του θυμίζω πάντα τη Μεγάλη Χάρη. Ξέρει
Εκείνος. Για τον μπαμπά. Μετά λέω τις μικρές χάρες και
στο τέλος, πάλι Του θυμίζω τη Μεγάλη Χάρη.
Καμιά φορά αρχίζουμε τα παζάρια. Του λέω ότι θυσιάζω
όλες τις μικρές χάρες για χάρη της Μεγάλης Χάρης.

Εκείνος με μαλώνει και μου λέει ότι αν συνεχίσω να σκέφτομαι αρλούμπες στην προσευχή, στο τέλος δε θα μου κάνει καμία χάρη, μικρή ή μεγάλη, και τότε με πιάνει ένα κακό και γονατίζω ώσπου να φτάσει η μύτη μου στο πάτωμα, να έτσι, γιατί αν πάθει τίποτα ο μπαμπάς, θα φταίω εγώ.

Αλλά φταίει και ο Αλοντίν, που τελειώνει πρώτος την προσευχή κι έρχεται και μου κάνει γκριμάτσες για να γελάσω. Τέλος πάντων, φαίνεται πως αυτή τη φορά ο Θεός αποφάσισε να μου κάνει τη μικρή χάρη με τ' αθλητικά.

Γιατί την επόμενη φορά που είχαμε γυμναστική, η κυρία Περσεφόνη με φώναξε παράμερα και μου 'δωσε στα χέρια ένα ζευγάρι ολοδικά μου αθλητικά! Ακριβώς το νούμερό μου! Άσπρα με ροζ και γκρι ταινία.

Τ' άλλα παιδιά έπαιζαν μπάλα και δεν μας είδαν. Η κυρία Περσεφόνη είναι πολύ έξυπνη και καλή. Το 'κανε επίτηδες έτσι. Γι' αυτό κι εγώ θέλω να γίνω σαν κι εκείνη όταν μεγαλώσω.

Στην προσευχή μου είπα «ευχαριστώ» στο Θεό για τ' αθλητικά, του είπα όμως ότι δεν ξεφλήσαμε έτσι. Έχει ακόμα και την άλλη χάρη που πρέπει να μου κάνει.

Το βράδυ προτού κοιμηθώ, πάντα σκέφτομαι τις φίλες μου που έχασαν τους μπαμπάδες τους. Τη Μπαντριά και τη Ντελαράμ. Κι ύστερα βλέπω εκείνο το όνειρο...

Ξέρω ότι δε θα σας αλλάξω γνώμη γιατί εσείς φοράτε στολή κι η μαμά μου μαντίλα κι εγώ είμαι μικρή. Αλλά ο μπαμπάς μου μου είπε ότι αν πάω σχολείο και μορφωθώ, όλα θα μπορώ να τα πετύχω.

Και πηγαίνω σχολείο εδώ κι έξι μήνες και στην αρχή ήμουν πάτος και τώρα δεν είμαι και κάνω και μαθήματα ελληνικών στο Σύλλογο και είμαι πολύ καλύτερη απ' τον Μοχάμεντ, που είναι δύο χρόνια εδώ και μιλάει μόνο παστού κι ελληνικά δέκα λέξεις.

Πάω σχολείο λοιπόν και γι' αυτό είμαι μορφωμένη. Και μπορεί και να τα καταφέρω με σας!

Είναι δύσκολο να διαβάζω στο σπίτι. Είμαστε έξι και μοιράζομαι το δωμάτιο με τα ξαδέρφια μου. Η μαμά κοιμάται στο σαλόνι γιατί στην κρεβατοκάμαρα κοιμούνται οι θείοι μου.

Όλη την ώρα μέσα στο σπίτι έχει φασαρία. Αλλά για να γίνεις γυμνάστρια, μάλλον δε χρειάζεται και πάρα πολύ διάβασμα, έτσι δεν είναι;

Τα απογεύματα βγαίνω στην πλατεία να παίξω και να τρέξω για ν' αρχίσω να γίνομαι αθλήτρια. Έχει μια παιδική χαρά με σπασμένες κούνιες. Είναι πολύ ωραία. Καλύτερα, δηλαδή. Δεν ξέρω. Ίσως.

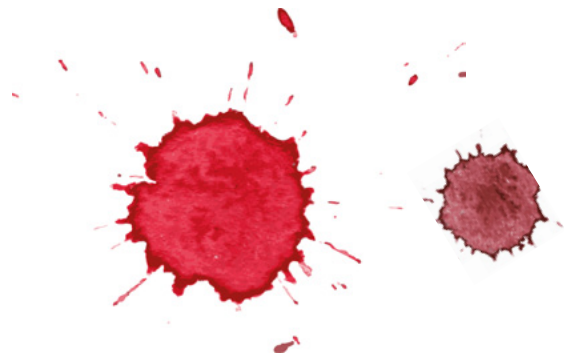
Μια μέρα, εκεί που έπαιζα μπάλα με την Ντελμπάρ, βλέπουμε έναν με μαλλιά. Αδύνατος με μαλλιά μακριά και λίγο βρώμικος. Προχωράει και κάθεται σε μια κούνια. Βγάζει μια σύριγγα κι ανεβάζει την μπλούζα του. Πατάμε ένα τρέξιμο με την Ντελμπάρ! Πεθάνουμε απ' το φόβο μας! Παράξενο. Γιατί αυτό σίγουρα δεν είναι πιο φοβιστικό από τις εκρήξεις και τις βόμβες και τους νεκρούς παντού. Αλλά ο τύπος με κοίταξε στα μάτια. Κι ήταν πολύ, μα πολύ διαφορετικό! Σα να 'ταν ζωντανός-πεθαμένος και να 'θελε να με πάρει μαζί του. Όπως στον εφιάλτη.

Γιατί δε σας το 'πα. Βλέπω πάντα τον ίδιο εφιάλτη. Υπάρχουν άνθρωποι που βλέπουν πάντα το ίδιο όνειρο, μου το 'χει πει ο μπαμπάς. Το δικό μου είναι εφιάλτης.

Βλέπω τον άντρα της καλύτερης φίλης της μαμάς μου, τον Σαούν, σ' ένα χωράφι να πεθαίνει. Και το χωράφι γεμίζει από Σαούν, μισοπεθαμένους όλους, που με τραβάνε να με πάρουν μαζί τους. Αλλά δε με κοιτάνε στα μάτια. Εκείνος μόνο, της πλατείας, με είχε κοιτάξει κατάματα και γι' αυτό ήταν λίγο πιο τρομακτικός. Δεν ξέρω αν θα τον δω στον εφιάλτη μου. Ελπίζω όχι.

Εσείς βλέπετε ποτέ κακά όνειρα; Ρωτάω επειδή είσαστε μεγάλοι. Εξαφανίζονται άραγε με τα χρόνια;

Αλλά δε σας τα λέω αυτά για να με λυπηθείτε. Είμαι σκληρό καρύδι, είπαμε. Ξέρω πολλά αστεία και τα λέω στη Ζαχράν και γελάμε και μου φεύγει ο φόβος. Άντε πάλι! Ποια είναι η Ζαχράν; Η κούκλα μου, είπαμε. Όχι, εγώ δεν παίζω με κούκλες πια. Η Ζαχράν είναι η πιο καλή μου φίλη γιατί ήταν εκεί, είναι κι εδώ και θα είναι πάντα μαζί μου, ό,τι κι αν γίνει, ακόμα κι αν δε σας αλλάξω γνώμη και μας στείλετε πίσω στο τέλος.

Ο μπαμπάς μου λέει να σπουδάσω δικηγόρος γιατί είμαι πολύ καλή στο μπλα μπλα. Γι' αυτό και δε με σταματάτε εύκολα. Θέλω να σας πω ότι έκανα και μια φίλη Ελληνίδα στο σχολείο, τη Γιάννα. Παίζουμε λάστιχο μαζί. Η Γιάννα έχει κολλητή της τη Μάνια. Από την πρώτη Δημοτικού. Τα σπίτια τους είναι κοντά κι οι μαμάδες τους κάνουν παρέα. Πού να χωθείς εκεί μέσα! Καταλαβαίνετε...

Πιο πολύ κάνω παρέα με τη Χιντί, που είναι κι αυτή απ' το Αφγανιστάν, όχι όμως από την Καμπούλ. Αλλά αν με ρωτάτε σ' αλήθεια, εμένα μ' αρέσει καλύτερα να παίζουμε όλοι μαζί, όλα τα παιδιά της τάξης μαζί. Σπάνιο, όμως. Πολύ σπάνιο.

Α, και κάτι άλλο! Ανεβάζουμε τη «Φρουτοπία» του Τριβιζά κι εγώ θα παίξω το Κολοκυθάκι. Το φαντάζεστε; Και θα έρθει και η μαμά και οι θείοι όλοι και τα ξαδέρφια να με δούνε! Σας καλώ κι εσάς, δεν είναι μακριά το σχολείο μου, είναι κοντά στον Ηλεκτρικό. Αλλά τι λέω; Εσείς έχετε τις αυτοκινητάρες σας!

Μια μέρα θα οδηγήσω κι εγώ αυτοκίνητο! Τώρα έχω ποδήλατο στη γειτονιά και είναι σούπερ. Στην Καμπούλ δε μας αφήνουν, εμάς τα κορίτσια και τις γυναίκες, να κάνουμε ποδήλατο. Παντού με τα πόδια πάμε. Να ένας λόγος ακόμα που...

Βλέπω κι ένα πολύ ωραίο όνειρο. Το μαντέψατε βέβαια. Ότι ήρθε ο μπαμπάς κι αρχίζει να με πετάει στον αέρα, να με κάνει αεροπλανάκι, και να μουρμουρίζει, «Μεγάλωσες, βάρυνες! Θα μου πέσει η μέση. Δεν είσαι για τέτοια πια!» Κι εγώ να του λέω, «Κι άλλο κι άλλο! Δε μεγάλωσα!»

Αλλά για να λέμε την αλήθεια, μάλλον μεγάλωσα. Η γιαγιά λέει ότι η παιδική ηλικία τελειώνει όταν ερωτευτείς για πρώτη φορά. Εγώ δε συζητούσα ποτέ γι' αγόρια, μόνο η Μάνια. Ούτε είχα πολλά πολλά μαζί τους. Ούτε και είναι σωστό αυτό, να έχουν πολλά πολλά τα κορίτσια με τ' αγόρια. Μόνο τον Γιούνους συμπαθούσα και του μιλούσα. Σα μικρό αδερφό μου τον είχα.

Εδώ και μία βδομάδα όμως, αφήστε τα, μου αρέσει ένα αγόρι της τρίτης Δημοτικού, ο Ντίνος, και φυσικά δεν του έχω μιλήσει ποτέ, τον είδα όμως σ' ένα καλό όνειρο. Είδα ότι μου μίλησε εκείνος πρώτος.

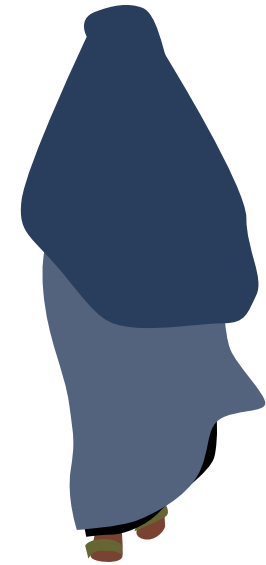
Για πείτε μου, λοιπόν, κύριοι αστυνόμοι: Θα μας στείλετε πίσω επειδή δεν είναι εντάξει τα χαρτιά μας; Κοιτάξετε τη μαμά μου! Έχει μαραζώσει, δεν μπορεί να πει τίποτα έτσι που νιώθει. Εγώ μιλάω γιατί 'μαι σκληρό καρύδι. Σας είπα για τον εφιάλτη μου.

Το καλύτερό μου όνειρο δε σας το 'πα, όμως το βλέπω στον ξύπνιο μου: Είμαι μεγάλη, όμορφη, δουλεύω γυμνάστρια σ' ένα σχολείο με πολλά παιδιά από πολλές χώρες, τους χαρίζω παπούτσια αθλητικά, παιχνίδια, βιβλία, ποδήλατα, Μπάρμπι, γομολάστιχες σε σχήμα φράουλας, χίλια δυο ωραία πράγματα. Έχω τέσσερα δικά μου παιδιά, ο άντρας μου είναι ο Ντίνος και η μαμά μου κι ο μπαμπάς μου έρχονται κάθε μέρα σπίτι μας να δούνε τα εγγόνια τους. Η μαμά μου είναι κι αυτή γλυκιά γιαγιά, σαν τη γιαγιά μου, που μου χάρισε το όνομά της. Αϊσέ. Αϊσέ σημαίνει Ζωή. Όχι, μη με λέτε Ζωή! Αϊσέ να με λέτε! Κι ας δυσκολεύεστε.

Λοιπόν; Θα κάνετε λίγη υπομονή ώσπου να βγάλουμε τα χαρτιά; Πείτε μου πού να πάω και τι πρέπει να κάνω για να τα βγάλω εγώ. Έχω υποσχεθεί στον μπαμπά μου να μορφωθώ, κύριοι αστυνόμοι... Τις υποσχέσεις πρέπει να τις κρατάμε. Μη μας διώξετε! Και πού ξέρετε; Μεθαύριο μπορεί να έχω μαθητές τα εγγόνια σας κι αν μου έρθουν στο μάθημα χωρίς φόρμα και αθλητικά, δε θα τα μαλώσω. Τ' ορκίζομαι!

Εκατομμύρια Αϊσέ

Η Αϊσέ του βιβλίου που μόλις διαβάσατε είναι ένα από τα εκατομμύρια παιδιά που κάθε χρόνο ξεριζώνονται από τη χώρα τους, το σπίτι, το σχολείο, την οικογένεια και τους φίλους τους, για να γλιτώσουν από τον πόλεμο και τη βία. Η Αϊσέ είναι ένα παιδί-πρόσφυγας.

Γι' αυτά τα παιδιά δεν υπάρχει επιλογή: πάνω απ' όλα, πρέπει να σωθούν, τα ίδια και οι οικογένειές τους. Τις περισσότερες φορές δεν έχουν κανένα περιθώριο επιλογής: ούτε για τον τόπο της «σωτηρίας» τους ούτε για τη γλώσσα που θα πρέπει να μάθουν. Διαφορετικά θα είναι και τα παιχνίδια με τα «ξένα» παιδιά σε ένα «ξένο» σχολείο και τα «ξένα» φαγητά που θα πρέπει να τα συνηθίσουν, ίσως και κάποια στιγμή να τα προτιμήσουν.

UNHCR/M.H. Salehiara

Παιδιά σαν την Αϊσέ μπορεί να μην ήταν πάντα «σκληρά καρύδια», γιατί δεν είχαν λόγο να είναι όσο μεγάλωναν προστατευμένα στο σπίτι και στην πατρίδα τους. Έγιναν όμως, γιατί αναγκάστηκαν να ζήσουν τη φυγή. Ο πόλεμος, οι ένοπλες συγκρούσεις, οι κοινωνικές διακρίσεις και οι παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ή, ακόμη, η φτώχεια, η πείνα ή οι περιβαλλοντικές καταστροφές, τους έδειξαν τον δρόμο έξω από την πατρίδα.

Από τα 51,2 εκατομμύρια αναγκαστικά εκτοπισμένους σε όλο τον κόσμο σήμερα¹ –αριθμό που είχε να δει η ανθρωπότητα από τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο– τα μισά είναι παιδιά όπως η Αϊσέ. Πολλά από αυτά περνούν όλη την παιδική τους ηλικία μακριά από το σπίτι τους. Παιδιά που είναι πρόσφυγες ή που ζητούν διεθνή προστασία, παιδιά χωρίς ιθαγένεια, χωρίς πατρίδα, καθώς και παιδιά που βρίσκονται εκτοπισμένα μέσα στην ίδια τους τη χώρα. «Τα παιδιά είναι η πιο ευάλωτη πληθυσμιακή ομάδα σε καιρούς πολέμου και εκτοπισμού», δήλωσε πρόσφατα ο Ύπατος Αρμοστής του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, Αντόνιο Γκουτέρες,² καθώς είναι πολλαπλά έκθετα σε φαινόμενα παιδικής εργασίας, εκμετάλλευσης και κακοποίησης.

Η προστασία των παιδιών-προσφύγων αποτελεί βασική προτεραιότητα στο έργο της Ύπατης Αρμοστείας, καθώς οι συνέπειες της βίας είναι σοβαρές, μακροπρόθεσμες και ζημιογόνες τόσο για τα ίδια όσο και για τις κοινωνίες

1. Με βάση τα στοιχεία της έκθεσης της Υ.Α. «Παγκόσμιες Τάσεις» για το 2013. Βλ. <http://www.unhcr.gr/nea/artikel/8ef3325f46e3a7539c7c6760dd4f803d/o-anagkastikos-ekto.html>

2. Βλ. <http://www.unhcr.org/543ea80b6.html>

όπου ανήκουν. Χωρίς τις συντονισμένες προσπάθειες της διεθνούς κοινότητας, υπάρχει ο κίνδυνος η γενιά της Αϊσέ και των παιδιών από το Αφγανιστάν που παραμένουν σε παρατεταμένη προσφυγική κατάσταση, όπως και οι γενιές τόσων άλλων από τη Συρία, τη Σομαλία, το Σουδάν και αλλού, να χαρακτηριστούν «χαμένες γενιές». Γενιές που βλέπουν την παιδικότητά τους και την πρόσβαση σε βασικά ανθρώπινα δικαιώματα, όπως η εκπαίδευση, να χάνονται στη δίνη του πολέμου και των διώξεων.

UNHCR/J. Kohler

Η εμπειρία έχει δείξει ότι έχουμε πολλά να μάθουμε αν ακούσουμε αυτά τα παιδιά – όχι μόνο για να κατανοήσουμε τις πραγματικές τους ανάγκες, αλλά και για να τα εμπλέξουμε ως ισότιμα μέλη στον σχεδιασμό και την υλοποίηση μέτρων για την ασφάλεια και την προστασία τους. Τα παιδιά-πρόσφυγες αποδεικνύονται

UNHCR/B. Sokol

ιδιαίτερα ανθεκτικά και δυνατά. Βρίσκουν τρόπους να αντεπεξέρχονται στις δυσκολίες και να αντλούν δύναμη από τις οικογένειες και τους δικούς τους ανθρώπους. Με τη μάθηση, το παιχνίδι, και έχοντας έναν κατάλληλο χώρο ώστε να εξερευνούν τα ταλέντα και τις δεξιότητές τους, τα παιδιά αυτά μπορούν να γίνουν ενεργά μέλη της κοινότητας υποδοχής τους.

Εδώ ακριβώς, έρχεται η ιστορία της Ελένης Σβορώνου να μας υπενθυμίσει ότι κάθε τάξη, σχολείο, γειτονιά ή παρέα καλείται να υποδεχθεί μίαν Αϊσέ ως ισότιμο μέλος της. Η ιστορία μάς δίνει μόνο ένα κομμάτι από τη ζωή, τις σκέψεις και τα συναισθήματα της μικρής Αϊσέ. Αφήνει δε το τέλος να γραφτεί από τα ίδια τα παιδιά που θα μοιραστούν την ιστορία με τους γονείς και τους δασκάλους τους. Ένα τέλος που ελπίζουμε ότι θα περιλαμβάνει και τα ίδια ως μέρος της λύσης του προβλήματος.

Η ανάπτυξη της ικανότητας της ενσυναίσθησης, ή πιο απλά, της ικανότητας να μπαίνουμε στη θέση του άλλου, και η εξοικείωση με τη διαφορετικότητα πρέπει να είναι βασικά ζητούμενα κάθε εκπαιδευτικής διαδικασίας. Προς αυτή την κατεύθυνση το βιβλίο επιδιώκει να εμπλέξει τους μικρούς αναγνώστες βιωματικά, χωρίς να πατρυνάει ή να κάνει κήρυγμα. Η ιστορία της Αϊσέ αναδεικνύει όχι μόνο το περίπλοκο και επώδυνο προσφυγικό ζήτημα, αλλά και τη μοναξιά και το αδιέξοδο που βιώνει οποιοσδήποτε νιώθει αποκλεισμένος, διαφορετικός, Άλλος.

Τα παιδιά-πρόσφυγες αποτελούν ειδική ομάδα. Έχουν βιώσει τραυματικές εμπειρίες κι έχουν ανάγκη τη στήριξη των ενηλίκων αλλά και των συνομηλίκων τους, προκειμένου να μεγαλώσουν και να αναπτύξουν τις ικανότητές τους ξεπερνώντας τα τραύματά τους, σωματικά και ψυχολογικά. Είναι σημαντικό όμως να θυμόμαστε ότι, ανεξάρτητα από το νομικό καθεστώς, είναι πάντα παιδιά με «μαλακή και ευαίσθητη ψίχα» και ότι σαν παιδιά πρέπει να βρουν πάνω απ' όλα προστασία, αποδοχή και υποστήριξη.

Την αρχή μπορούμε να την κάνουμε εμείς οι ίδιοι.

*Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες
Γραφείο Ελλάδας*

Αθήνα, Απρίλιος 2015

Στην ιστοσελίδα της Υπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (www.unhcr.gr) ο αναγνώστης, εκπαιδευτικός, γονιός μπορεί να βρει πλούσιο παιδαγωγικό υλικό βασισμένο στην ιστορία της Αϊσέ, μαζί με πολλές αφηγήσεις και ιστορίες ξεριζωμένων συνανθρώπων μας καθώς και πληροφορίες και δεδομένα για τους πρόσφυγες σήμερα.

ΣΥΝΤΟΜΟ ΓΛΩΣΣΑΡΙ

Αιτών άσυλο: Το άτομο που έχει υποβάλει αίτημα να αναγνωριστεί ως πρόσφυγας και περιμένει την έκβαση της σχετικής απόφασης.

Ανιθαγενής: Κάποιος τον οποίο κανένα κράτος δεν θεωρεί υπήκόο του, σύμφωνα με τη νομοθεσία του. Σήμερα υπάρχουν πάνω από 10 εκατομμύρια ανιθαγενείς στον κόσμο, ενώ κάθε δέκα λεπτά γεννιέται ένα παιδί χωρίς ιθαγένεια.

Ασυνόδευτοι ανήλικοι: Παιδιά κάτω των 18 ετών που έχουν χωριστεί και από τους δύο γονείς τους, ενώ για τη φροντίδα τους δεν είναι υπεύθυνος κάποιος ενήλικος, σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία ή πρακτική. Τα δικαιώματα των ασυνόδευτων ανηλίκων, όπως και όλων των παιδιών, κατοχυρώνονται από τη Σύμβαση του ΟΗΕ του 1989 για τα Δικαιώματα του Παιδιού.

Εσωτερικά εκτοπισμένοι: Τα άτομα που έχουν εκτοπιστεί από τις εστίες τους, αλλά παραμένουν στην επικράτεια της χώρας τους.

Παρατεταμένη προσφυγική κατάσταση: Μια προσφυγική κατάσταση διάρκειας τουλάχιστον πέντε ετών. Οι Αφγανοί πρόσφυγες σε ολόκληρο τον κόσμο παραμένουν σήμερα ο μεγαλύτερος πληθυσμός σε παρατεταμένη προσφυγική κατάσταση, υπό τη φροντίδα της Ύπατης Αρμοστείας.

Πρόσφυγας: Η Σύμβαση για το Καθεστώς του Πρόσφυγα του 1951 ορίζει τους πρόσφυγες ως τα άτομα εκείνα που βρίσκονται εκτός της χώρας καταγωγής ή συνήθους

διαμονής τους και έχουν «δικαιολογημένο φόβο δίωξης λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικής προέλευσης, πολιτικών πεποιθήσεων ή συμμετοχής σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα και δεν μπορούν, ή εξαιτίας αυτού του φόβου δεν θέλουν, να προσφύγουν στην προστασία της χώρας αυτής». Επίσης, οι άνθρωποι που τρέπονται σε φυγή λόγω συγκρούσεων ή γενικευμένης βίας, θεωρούνται γενικά πρόσφυγες.

Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNHCR): Διεθνής, μη πολιτικός, ανθρωπιστικός οργανισμός που καθοδηγεί και συντονίζει σε παγκόσμιο επίπεδο τη δράση για την προστασία των προσφύγων και την εξεύρεση βιώσιμων λύσεων. Από την ίδρυσή της, στις 14 Δεκεμβρίου του 1950, η Ύπατη Αρμοστεία έχει βοηθήσει δεκάδες εκατομμύρια ανθρώπων να κάνουν μια νέα αρχή, ενώ έχει τιμηθεί δύο φορές με το Νόμπελ Ειρήνης. Σήμερα, ο οργανισμός έχει παρουσία σε περισσότερες από 125 χώρες και συνεχίζει να προσφέρει βοήθεια σε περίπου 46 εκατομμύρια ανθρώπους παγκοσμίως, στους οποίους περιλαμβάνονται πρόσφυγες, αιτούντες άσυλο, εσωτερικά εκτοπισμένοι και ανιθαγενείς. Περισσότερες πληροφορίες στο www.unhcr.gr και στο www.unhcr.org.

*Η ξενιτιά, η φυλακή, η φτώχεια, η ορφάνια,
τα τέσσερα ζυγιάστηκαν σ' ένα βαρύ καντάρι
και πιο βαριά η ξενιτιά με τα πολλά φαρμάκια.*

δημοτικό

Η ΕΛΕΝΗ ΣΒΟΡΩΝΟΥ είναι απόφοιτη της Φιλοσοφικής Σχολής του ΑΠΘ, με μεταπτυχιακή ειδίκευση στη Διαχείριση Πολιτιστικής Κληρονομιάς στο Πανεπιστήμιο του Birmingham.

Είναι υπεύθυνη Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στο WWF Ελλάς και παράλληλα γράφει βιβλία για παιδιά και νέους. Πολλά από τα βιβλία της έχουν συμπεριληφθεί στις βραχείες λίστες του Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου, του περιοδικού *Διαβάζω* (σημερινού *Αναγνώστη*) και των Κρατικών Βραβείων Λογοτεχνίας.

Δύο έργα της απέσπασαν Εύφημο Μνεία (2014-15) από τη Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά (*Το πάτημα του Έλληνα* και «Ο Ψαροντουφεκάς»).

Γράφει κριτική παιδικής λογοτεχνίας στον *Αναγνώστη*, διδάσκει δημιουργική γραφή σε σεμινάρια για μικρούς και μεγάλους, και εμπνέει παιδαγωγικά εργαστήρια για τη φύση και τον πολιτισμό.

Περισσότερα στο <http://paramythistopodilato.blogspot.com>

